

DE HAR BOTT VID EN LANDSVÄG

Av Lennart Börnfors

När jag ser flygfotot från Nötesjö minns jag människor jag mött där. Det är taget 1937 och jag var då 8 år och brukade på ferierna vara hos min fars syskon i Nötesjö. De som bodde i Börringe på den tiden levde sina liv där. De passerade förbi på landsvägen på väg till handelsboden eller till möllan, skomakaren eller skräddaren. Det var så jag såg dem från faster Hildas fönster och gårdsplan. I söder började landsvägen vid kyrkan, i norr fortsatte den genom Håkanstorp till Sturup och vidare norrut. Nötesjövägen heter den idag.

Längst ner till höger på flygfotot skimtar under texten en byggnad. När det huset var nybyggt 1905 bodde där den pensionerade läraren Johan Andersson, men från 1913 var där handelsbod, först kooperativ men från 1917 privat. Jag har ett minne från butiken omkring 1934 då jag var fem år. Farfar hade en ko som hette Elsa och en dag när jag var ensam hemma såg jag att kon var på väg över fälten mot skogen. Jag skyndade till butiken, öppnade dörren och ropade: Elsa har rymt! Det har hon väl inte, svarade handlaren och alla i butiken skratade. Hans fru hette Elsa.

Gösta och Elsa Jeppsson hade övertagit handelsboden 1922. Fotot av dem och deras biträde är taget på baksidan av butiken.

På andra sidan landsvägen, men utanför flygfotot, hade tidigare funnits en smedja men på 30-talet var huset privatbostad för Albert och Ellida Jönsson och deras son Stig.

Fotot är taget norrifrån på landsvägen. Mannen till vänster heter Jöns Klyft och till höger står Albert Jönsson vars hus syns längre ner till vänster om landsvägen. I bakgrunden skimtar Nötesjö mölla som då ännu var i bruk.

År 1925 uppfördes på tomten intill handelsboden ett Folkets Hus. Man hade förut hållit till i en lagerbyggnad vid handelsboden men fick nu egen lokal för fackföreningarnas möten och för underhållning. I mitten av 30-talet fick föreningen ekonomiska problem och i det läget erbjöd sig lantbrukarna att köpa fastigheten för att där inrätta en bygdegård. Erbjudandet avvisades och bönderna lät då i stället uppföra en bygdegård där den fortfarande ligger vid vägen mot Skurup. Det blev rivalitet mellan Folkets Hus och Bygdegården och då den senare erbjöd större möjligheter fick den övertaget. Folkets Hus fanns emellertid kvar som sådant i vart fall på 1940-talet men är numera privatbostad.

Fotot är taget vid en fest i Folkets Hus. Några av delstagarna är igenkända: i andra raden är nr 8 Viktoria Svensson (f. 1914) och 11 Jöns Klyft (f. 1900) och i tredje raden är nr 7 Anton Andersson (f. 1890), 10 Erik Hermansson (f. 1902) och 11 Anton Svensson (f. 1906).

Sedan följer utmed landsvägen min farbror Emil Svenssons handelsträdgård. Efter fem års utbildning bl.a. i Köpenhamn hade han börjat sin verksamhet som trädgårdsmästare hemma i Nötesjö. Det fanns snart ett stort växthus och två mindre i handelsträdgården och drivbänkar fanns utlagda över större delen av tomten. Vatten fick han genom ett rör från dammen vid Folkets Hus till det stora kar som stod strategiskt i mitten. Jag hjälpte till med att pumpa och fick i gengäld härja fritt i hans körsbärsträd.

Onsdag och lördag tog Emil morgonbussen till Malmö där han på Drottningtorget sålde sina tomater, gurkor, meloner och på hösten även astrar och krysanthemum. Andra dagar kunde man handla hemma hos honom.

Emil Svensson hade sin bostad i den högra delen av det gamla halmtäckta huset i bakgrunden på fotot. Han hade där ett sovrum, de övriga rummen var arbets- och lagerlokaler.

I den övre delen av trädgårdsmästarens hus bodde i början av 1900-talet Anders Persson som var statare vid Börringekloster. Tre söner tog sig namn som börjar på Lind efter det träd som stod vid landsvägen. En dotter hette Cecilia och jag tror att hon var den Celia som jag i 4 års åldern fick gå in till med mjölk i en lerskål. Jag minns att i hennes rum satt hönor uppflugna på pinnar, kanske var det på en vävstol.

Celias del av huset revs omkring 1934 och ett nytt litet hus uppfördes som förlängning av trädgårdsmästarens gamla hus. Tillbyggnaden syns på flygfotot. Långt senare revs den gamla delen och numera står tillbyggnaden ensam kvar.

Här inflyttade Malte och Rut Larsson och familjen utökades med tre barn. Fotot visar familjen och två besökare utanför hemmet. Malte Larsson är i uniform

– fotot är taget under krigsåren. Barnen är Majken f. 1933, Erik f. 1939 och Vera f. 1937. Längst till höger står Maltes mor Emma Larsson bredvid Rut. Mannen bredvid Majken är Maltes bror Einar Larsson.

Nästa hus ligger med den vitkalkade gaveln ända ute vid landsvägen. Sammanbyggd med boningshuset i vinkel – eller snarare vinklar – är ekonomibyggnaderna (loge m.m.). Det var ett litet hemman med några tunnland mark upp till Tellsjöskogen. Här bodde mina farföräldrar Sven Nilsson och Anna Maria född Mattsson och här föddes min far Sigfrid och hans syskon. Fram till 1917 fanns i huset även en handelsbod som Anna Marias föräldrar startat. Namnet ”Mattssons” höll i sig så att man ofta kallade min faster Hilda för Mattsson i stället för Svensson när man ringde för att anmäla sjukdom eller tillfrisknande till Börringe sjuk- och begravningskassa, som Hilda och hennes bror Martin hade hand om.

De två yngsta barnen var min far Sigfrid (f. 1898) och hans bror Birger (f. 1902). Sigfrid blev postmästare och Birger trädgårdsmästare och båda bildade familj.

De tre äldsta barnen förblev däremot ogifta: Martin Svensson (f. 1887) blev fotograf. Emil Svensson (f. 1889) blev som vi sett trädgårdsmästare strax intill.

Och Hilda Svensson (f. 1892) var först mamsell på Börringekloster, dvs. chef för köket, och blev sedan kalaskokerska i bygden. Dessutom skulle hon ha kunnat kalla sig hemmansägare eftersom det var hon som övertog hemmanet efter faderns död 1935. Alla tre var ogifta och delade hushåll i föräldrahemmet. Det var till dem jag ofta och gärna åkte när det var skollov.

Fotot visar Hilda med sin nya cykel utanför hemmet. Det är ett tidigt foto, från början av 1910-talet. Till höger om hennes ansikte, syns gaveln på ett hus som revs några år senare. I det huset bodde, har min far berättat, en gubbe som hötte med käppen när far som barn plockade päron från ett träd som stod i gränsen mellan fastigheterna.

Det huset revs som sagt på 1910-talet och tomten låg sedan öde tills mejeristen Lindén någon gång efter 1937 lät uppföra en bostad åt sig längre in på denna tomt. Det blev ett gult hus med platt tak i den funkisstil som blivit vanlig efter Stockholmsutställningen 1930, men huset har senare fått mera traditionellt tak. Jag har inte hittat något foto av detta hus eller av dem som bodde där.

På andra sidan landsvägen lät Per Hansson omkring 1934 uppföra en villa åt sig när han överlämnade Tellsjögården vid Nötesjön till sonen Einar. På Tellsjögården hade han förutom lantbruk haft slakterirörelse. Man slaktade på gården och Einar körde sedan ut och sålde i bygden i en fin vagn. Man sa Per Slaktare om Per Hansson men inte till honom – han var en ansedd man vilket villan återspeglade.

Fotot av Per Hansson och hans hustru Bengta togs något tidigare på Tellsjögården. På fotot från villan står Bengta på trappan. Hon dog 1949. Huset fick namnet Villa Tellsjö när det byggdes, men ny ägare har ändrat namnet till Solhaga eftersom det inte längre finns anknytning till Tellsjögården.

Bakom Villa Tellsjö syns på flygfotot f.d. Epidemisjukhuset. Spanska sjukan var en svår influensa som mot slutet av första världskriget spred sig över världen och vållade vida fler dödsfall än kriget gjort. Till Börringe kom influensan 1918 kan vi se i dödboken: 1917 fanns inget dödsfall i influensa, 1918 blev det 9 och året därpå 1. Sjukhuset har därför troligen byggts 1918. Med tanke på mängden förväntade dödsfall utvidgade man samtidigt kyrkogården med en ny övre del, men den behövde inte tas i användning förrän på 1950-talet.

En sjuksköterska hade mottagning i sjukhuset (se bilden) men snart fick byggnaden annan användning. Fortsättningsskolan med skolkök höll till där och när fotografen Martin Svensson behövde neutral bakgrund till sina foton gick han och kunden över till Epidemisjukhuset. Jag har själv blivit fotograferad där.

På översta våningen blev det efter en tid privatbostad (Emma Axelsson/Norgren bodde där) och idag är hela fastigheten privatägd.

Bortom Epidemisjukhuset ligger ett mindre hus vid landsvägen. Där bodde barnmorskan på 1930-talet och polisen på 1940-talet. Sedan har det bytt ägare fler gånger. Huset syns på fotot där Hilda Svensson står med sin cykel på landsvägen.

Där bakom syns på samma foto det som först kallades fattiggården och sedan ålderdomshemmet och som nu är Nötesjö hotell. Byggnaden med gavel mot vägen var en förrådsbyggnad som senare revs. Nära fattiggårdens norra gavel ligger ett litet hus där jag hade en kamrat som hette Knut Olsson. Hans föräldrar hade nog hand om skötseln av det jordbruk som hörde till fattiggården. På

fotot, som är taget i faster Hildas trädgård omkring 1935, sitter jag i mitten med glasögon omgiven av Knut och hans systrar Signe och Siri och bakom oss syns Bonde Möller från Håkanstorp och min bror Stig (båda med bärkartongerna på huvudet sedan vi ätit upp körsbären).

Vi fortsätter nu på vänstra sidan av landsvägen. Där ligger, sedan vi passerat Villa Tellsjö och Epidemisjukhuset på andra sidan vägen, ett hus där systrarna Kersti och Maria Vallberg bodde (f. 1877 resp. 1882). De var sömmerskor och erbjöd enligt emaljskylten på ytterväggen också "Tvätt och strykning". Det är Kersti som står till vänster på bilden. På väggen i vardagsrummet förkunnade en bonad: "Hawen tro på Herren Eder Gud Så skolen i hawa ro." De ordnade söndagsskola i sitt hem. Fotot är från ca 1935. Nästan alla barnen vet vi namnet på. Stående 1 Gerda Karlsson i Nötesjö, 2 Karin Nilsson i Lyngsjö, 3 Karin Malm i Nötesjö, 4 Elsa Holmgren i kyrkbyn, 5 Greta Malmström i Nötesjö, 6 Edla Larsson i Nötesjö, 7 Elsie Andreasson vid Brånebjerg och 8 NN. Sittande 1 Henry Malm i Nötesjö (bror till Karin Malm), 2 Sven Karlsson i Håkanstorp, 3 Sten Axelsson i Nötesjö, 4 Hildur Karlsson i Nötesjö, 5 hennes syster Herta Karlsson, 6 Majken Norgren i Nötesjö, 7 NN och 8 handlarens dotter Ingegerd Jeppsson i Nötesjö.

Bakom systrarna Vallbergs hus syns på flygfotot ett liknande hus, också det med gaveln mot vägen. Här bodde änkefru Elina Axelsson sedan hon 1921 köpt det av förre ägaren, Magnus Månsson. Huset revs på 1940-talet och svärsonen,

byggmästare Hjalmar Norgren, uppförde där ett nytt hus åt sig och hustrun Emma. Fotot visar Emma (f. 1903) och hennes mor Elina (1863 – 1943) i Elinas kammare i det gamla huset.

Nästa hus på flygfotot är under byggnad och enligt Sveriges Bebyggelse uppfördes det huset 1937. Flygfotot är alltså från detta år. Det uppfördes av Anders

Kristensson som kommit hem från Amerika och därför kallades svenskamerikanen. Jag rådbåkade gärna min skolengelska när han kom förbi på landsvägen och han svarade alltid vänligt. Han hade som hyresgäst vagnmakaränskan Emma Malm från Sturup och hennes barn Karin och Henry som jag träffade senare i livet när han var ICA-handlare i Lund.

Huset revs för några år sedan och ett nytt större hus finns nu på samma plats.

Nästa hus, som ligger intill den lilla vägen mot Tellsjöskogen, uppfördes 1935 och den som först bodde där var busschaufför Ottosson. Omkring 1947 flyttade Anna och Lars Nilsson från Killeröd in där.

I det första huset därefter, sedan vi passerat ett öppet fält, bodde skomakare Anders Cavallin (f. 1872) och hans hustru Elina. Det är inte Elina som finns på fotot utan föreståndarinnan på ålderdomshemmet Karin Johnsson som har något ärende till skomakaren. Elina dog 1945 och Anders Cavallin sågs därefter nästan varje dag gå ner till kyrkogården,

mörklädd och rak i ryggen. I sina minnen från barndomen skriver lärarens son Oskar Landgren om skomakaren: "Han tyckte om barn och vi hälsade gärna på hos honom, även utan att ha något ärende. Jag tror att han hette Cavallin. Hans fru bjöd på en kaka ibland. och vi fick sitta i hans verkstad och titta på, när han sydde och pliggade sulor och spikade fast klackar, han hade alltid mycket att göra."

Nedanföör backen syns på flygfotot ett hus som muraren Nils Olsson byggt 1915 åt sig och familjen. På fotot är det troligen biodlare som samlats hos honom. Mannen i skägg är biodlaren Nils Olsson från kyrkbyn. Längst till vänster står min farbror Emil Svensson som hade två bihus i sin trädgård. Bredvid Nils Olsson sitter murare Nils Teodor Olsson och hans fru Hilda Maria och längst ut till höger är deras barn Anna Stina (f. 1920) och Nils Gösta (f. 1923). Martin Svensson, som själv var biodlare med många bihus, har tagit fotot.

På andra sidan vägen bodde urmakare Olof Denker. Han var rörelsehandikappad och man kunde se honom komma cyklande förbi på sin trehjuliga specialcykel. Den hade kedja upp till en vevanordning som samtidigt var styre: med båda händerna vevade han sig fram.

Detta var sista huset före "korsvägen" där landsvägen mot Sturup korsar en väg åt höger mot Odelryd och en väg åt vänster förbi statarhuset "Käringträtan" mot den gamla byn vid Börtingekloster. På andra sidan korsvägen tar byn Håkanstorp vid. En bit in på vägen mot Sturup ligger nämndemannen Herved Möllers gård med boningshuset på ena sidan vägen och ekonomibyggnaderna på den andra. Där lärde jag mig mjölka och köra med häst och vagn. Längre till höger syns tre hus: närmast bodde Anders Fök, bakom honom bodde August Hanssons i sitt hus och i huset längst bort bodde Jöns Klyft.

Vi återvänder dit där vi började men tittar nu på de gårdar som ligger längre från landsvägen. Nederst till vänster på flygfotot syns "Olas", Där bodde min farfars halvbror Ola Nilsson. Ola och min farfar Sven var födda i Rävstad som söner till Nils Hansson, men Ola var född i dennes 2:a gifte och Sven i det 3:e. På fotot ser vi Ola Nilsson, dottern Augusta och hennes son Gustaf Egidius med sonen Henry.

När Olas son Nils Olsson skulle gå på friarstråt behövde han inte gå långt, bara till granngården som syns mitt i flygfotots vänsterkant. Han övertog där svärfaderns gård och arrenderade även Hilda Svenssons mark sedan hon övertagit sin fars hemman 1935.

På andra sidan landsvägen, ute i marken ovanför "fattiggården", ser vi på flygfotot Hans Jönssons gård. Hans Jönsson och hans fru Bengta hade sex döttrar och sonen Arvid. Det är dottern Ester som håller hästen som hennes bror Arvid sitter på. Arvid, som var född 1911, övertog gården 1940.

Det fanns inte många bilar på landsvägen på den tiden, mest hästskjutsar, cyklister och gående. Man hann hälsa på varandra när man möttes och i handelsboden fick man reda på nyheter i byn. Allt var nog inte idyll, men det är så jag minns den tiden.

Till slut bör sägas att alla foton i den här berättelsen om människor längs landsvägen i Nötesjö är hämtade från Martin Svenssons fotosamling på Folklivsarkivet i Lund. Flygfotot är ett skannat vykort.